

Collège des procureurs généraux

Bruxelles, le 28 juin 2018

**CIRCULAIRE N° 10/2018 DU
COLLÈGE DES PROCUREURS
GÉNÉRAUX PRÈS LES COURS
D'APPEL**

Monsieur le Procureur général,
Monsieur le Procureur fédéral,
Madame/Monsieur le Procureur du Roi,

Madame/Monsieur l'Auditeur du travail,

OBJET : Conditions pouvant être imposées à des personnes poursuivies ou condamnées pour des faits de terrorisme ou engagées dans l'extrémisme violent

College van Procureurs- generaal

Brussel, 28 juni 2018

**OMZENDBRIEF NR. 10/2018 VAN
HET COLLEGE VAN
PROCUREURS-GENERAAL BIJ
DE HOVEN VAN BEROEP**

Mijnheer de Procureur-generaal,
Mijnheer de Federale Procureur,
Mevrouw/Mijnheer de Procureur des
Konings,
Mevrouw/Mijnheer de Arbeidsauditeur,

BETREFT: Voorwaarden die opgelegd kunnen worden aan personen die vervolgd of veroordeeld worden voor feiten van terrorisme of die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme

Bruxelles, le 28 juin 2018

Brussel, 28 juni 2018

Le procureur général près la cour d'appel à
Anvers, Président du Collège des procureurs
généraux,

De procureur-generaal bij het hof van
beroep te Antwerpen, Voorzitter van het
College van Procureurs-generaal,

Patrick VANDENBRUWAENE

Le procureur général près la cour d'appel à
Liège,

De procureur-generaal bij het hof van
beroep te Luik,

Christian DE VALKENEER

Le procureur général près la cour d'appel à
Gand,

De procureur-generaal bij het hof van
beroep te Gent,

Erwin DERNICOURT

Le procureur général près la cour d'appel à
Bruxelles,

De procureur-generaal bij het hof van
beroep te Brussel,

Johan DELMULLE

Le procureur général près la cour d'appel à
Mons,

De procureur-generaal bij het hof van
beroep te Bergen,

Ignacio de la SERNA

SYNTHESE

De voorstellen die in de onderhavige omzendbrief worden beschreven m.b.t. het formuleren van concrete voorwaarden inzake feiten van terrorisme of die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme moeten gezien worden als een werkinstrument voor de magistratuur in het kader van zijn opdracht inzake de strafuitvoering en de vrijheid onder voorwaarden. De voorstellen zijn niet limitatief.

Het is belangrijk om zeker in het kader van terroristische feiten “op maat” te kunnen werken van de betrokkene. Het formuleren van voorwaarden gericht op zijn concrete problematiek en zijn context is daarbij van groot belang.

Hierbij een korte opsomming van de belangrijkste principes:

1. Vraag een maatschappelijke enquête aan bij het justitiehuis met het oog op het formuleren van de meest aangepaste voorwaarden om op maat van de cliënt te kunnen werken;
2. Houd rekening bij het formuleren van voorwaarden met volgende criteria:
  - De voorwaarde moet concreet, duidelijk en eenduidig geformuleerd worden,
  - De voorwaarde is geïndividualiseerd,
  - De voorwaarde werkt responsabiliserend,
  - De voorwaarde moet geobjectiveerd kunnen worden,
  - De voorwaarden moeten beperkt in aantal worden,
  - De voorwaarden moeten een link hebben met de gepleegde feiten,
  - Voorwaarden gelinkt aan de eredienst moeten vooropgesteld worden in zeer specifieke situaties waarin blijkt dat zich op dat vlak daadwerkelijk problemen stellen en dat een gerichte interventie ten aanzien van het religieuze aspect ervan zich opdringt,
  - Verbodsvoorwaarden dienen voldoende concreet gemaakt te worden en controleerbaar zijn. Niet: “verbod om contacten te onderhouden met personen uit het jihadistisch salafistisch milieu” Wel: “verbod om contact te hebben met personen die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme, in het bijzonder met X, Y, Z”,
  - Gebodsvoorwaarden actief formuleren (zie voorbeelden onder punt III. 2.3.2.),
  - Voorwaarde specifiek gericht op disengagement: “In samenspraak met de justitieassistent actief deelnemen aan het opstellen en uitvoeren van een intensief begeleidingstraject met één of meerdere samenwerkingspartners gericht op disengagement rekening houdend met de verschillende levensgebieden....”.

**OMZENDBRIEF COL 10/2018 VAN HET COLLEGE VAN PROCUREURS-
GENERAAL BIJ DE HOVEN VAN BEROEP**

—

**VOORWAARDEN DIE OPGELEGD KUNNEN WORDEN AAN PERSONEN DIE VERVOLGD
OF VEROORDEELD WORDEN VOOR FEITEN VAN TERRORISME OF DIE GELINKT
WORDEN AAN GEWELDDADIG EXTREMISME**

INHOUDSTAFEL

I. Context – Praktische problemen	5
II. Toepassingsgebied	5
III. Richtlijnen	6
1. Het maatschappelijk onderzoek	6
1.1. Definitie en doelstellingen	6
1.2. Te verstrekken gegevens wanneer om een maatschappelijk onderzoek verzocht wordt	7
1.3. Termijnen	8
2. Het formuleren van voorwaarden	8
2.1. Algemene principes	8
2.2. Criteria voor de formulering van voorwaarden	10
2.3. Enkele oriëntaties voor de concrete formulering van voorwaarden	12
2.3.1. Algemene oriëntaties	12
2.3.2. De gebodsvoorwaarden en de begeleiding in het kader van een individueel traject met het oog op disengagement	13
2.3.3. Verbodsvoorwaarden	16

I. Context – Praktische problemen

Het formuleren van voorwaarden die, in verschillende wettelijke kaders, opgelegd worden aan betrokkenen die in vrijheid gelaten of gesteld, vervolgd of veroordeeld worden voor misdrijven op het vlak van terrorisme, is in de praktijk soms problematisch.

Er wordt bij de in het kader van terrorisme en gewelddadig extremisme geformuleerde voorwaarden immers vaak geen rekening gehouden met de context of de individuele situatie van de betrokkene noch met het bestaande instrumentarium dat door de justitiehuisen en de andere partnerdiensten gehanteerd kan worden.

In de aan de justitiehuisen toegewezen opdrachten is bovendien soms zeer weinig informatie voorhanden over de strafbare feiten waarvoor de voorwaarden opgelegd worden.

Op het niveau van het gerechtelijk onderzoek komt het ook frequent voor dat de identiteit van de personen met wie de betrokkene geen contact mag hebben, niet duidelijk door de opdrachtgevende overheid vermeld wordt.

Een voorwaarde die samenwerking met een imam impliceert, kan dan weer een tweesnijdend zwaard zijn. Vanuit het oogpunt van de betrokkene kan dit wel degelijk de geloofwaardigheid van de maatregel versterken, maar tegelijkertijd houdt dit het risico in dat betrokkene zo nog meer in de ban van het gewelddadig extremisme raakt.

De justitiehuisen kunnen ook met moeilijkheden geconfronteerd worden wanneer de instantie (een vzw bijvoorbeeld) waarbij de betrokkene zich moet aanmelden, op een precieze manier aangegeven wordt of wanneer gevraagd wordt dat zij erkend moet zijn.

De justitieassistenten ervaren ook problemen wanneer de voorwaarden niet of slechts zeer moeilijk gecontroleerd kunnen worden (vb. verbod om internet of sociale media te gebruiken), onverenigbaar met andere voorwaarden zijn, een disproportionele inbreuk op de fundamentele vrijheden betekenen, of al te gevoelig voor interpretatie zijn (vb. verbod om naar een land in oorlog af te reizen).

Het openbaar ministerie van zijn dient op te treden via vorderingen en schriftelijke adviezen en zo gedurende het hele beslissingsproces de rol van regulator op zich te nemen, door bijvoorbeeld te vragen dat voorafgaandelijk maatschappelijke onderzoeken uitgevoerd worden, door zelf bepaalde voorwaarden voor te stellen, door de aandacht van de rechter te vestigen op wat niet realistisch is, of door te herinneren aan de wettelijke doelstelling van een voorwaarde en de link ervan met de gepleegde inbreuk.

II. Toepassingsgebied

Deze omzendbrief betreft de formulering van voorwaarden opgelegd aan personen die betrokken zijn in feiten van terrorisme of die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme.

- Het begrip feiten van terrorisme verwijst naar de misdrijven beoogd onder titel I ter van het boek II van het Strafwetboek.
- *“Het “gewelddadig extremisme” bestaat in het bevorderen, aanmoedigen of het plegen van handelingen die tot terrorisme kunnen leiden of waarbij een ideologie verdedigd wordt ter verkondiging van een raciale, nationale, etnische of religieuze suprematie of die in strijd is met de fundamentele waarden en principes van de democratie.”¹*

---

¹ Richtsnoeren voor de penitentiaire en probatiediensten met betrekking tot de radicalisering en het gewelddadig extremisme, aangenomen door het Comité van Ministers en de Raad van Europa op 2 maart 2016.

III. Richtlijnen

Het doel van deze omzendbrief bestaat er enerzijds in om aan te moedigen een beroep te doen op onderzoeksmaatregelen die het mogelijk maken geschikte voorwaarden op te leggen, en anderzijds, om aanwijzingen te geven over de wijze waarop deze voorwaarden op een adequate manier geformuleerd kunnen worden. De magistraten van het openbaar ministerie beschikken hiertoe over verschillende specifieke instrumenten. Gelet op het toepassingsgebied van deze omzendbrief zijn de relevante aandachtspunten in deze context het maatschappelijk onderzoek en de formulering van specifieke voorwaarden in het kader van de begeleiding onder dwang.

1. Het maatschappelijk onderzoek

1.1. **Definitie en doelstellingen**

Om op een adequate manier voorwaarden te kunnen opleggen is een afstemming op de individuele situatie van de betrokkene noodzakelijk. Vanuit dit perspectief is het maatschappelijk onderzoek dan ook een waardevol instrument, naast alle andere bestaande tools in dit kader, bijvoorbeeld de psychiatrische expertises, de verslagen van de psychosociale dienst van de penitentiaire administratie en het politieel onderzoek.

Het is bijgevolg onontbeerlijk om in dossiers met betrekking tot personen die ervan verdacht worden terroristische misdrijven gepleegd te hebben of die gekend zijn voor gewelddadig extremisme, systematisch een maatschappelijk onderzoek te vragen² alvorens er sprake van een vonnis of vrijlating is, teneinde over zoveel mogelijk relevante informatie over de situatie en de leefomgeving van de betrokkene te kunnen beschikken, en dit telkens wanneer een vorm van vrijlating onder voorwaarden of probatiemaatregel overwogen wordt.

Een maatschappelijk onderzoek kan ambtshalve of op verzoek van de betrokkene gevorderd worden, door het openbaar ministerie, de onderzoeksrechter, de onderzoeksgerechten, de vonnisgerechten (met uitzondering van het hof van assisen) en de strafuitvoeringsrechtbanken. In dit kader zullen de bevoegde diensten van de gemeenschappen, namelijk de justitiehuisen, gesprekken met de betrokkene en diens leefomgeving houden, op basis waarvan voorwaarden voorgesteld kunnen worden die gekoppeld kunnen worden aan een alternatieve maatregel voor de voorlopige hechtenis, een probatie-uitstel of –opschorting.

Wanneer het maatschappelijk onderzoek gevraagd wordt door het openbaar ministerie bij de strafuitvoeringsrechtbank, gaan de justitiehuisen de haalbaarheid na van een uitvoeringsmodaliteit van een vrijheidsberovende straf of een internering. In deze context gaan zij enkel over tot gesprekken binnen de leefomgeving van de betrokkene om te verifiëren hoe betrokkene opgevangen kan worden en hoe zijn omgeving hierbij ingeschakeld kan worden. Om een standpunt in te kunnen nemen over de voorwaarden zal de strafuitvoeringsrechtbank ook rekening moeten houden met de rapporten van de psychosociale dienst van de gevangenis.

In artikel 3 van het koninklijk besluit van 7 juni 2000 tot bepaling van de algemene principes inzake het gebruik van de maatschappelijke enquête en het beknopt voorlichtingsrapport in strafzaken³ wordt het volgende bepaald: *“Een maatschappelijke enquête is een sociaal*

² Met uitzondering van de verzoeken tot het opmaken van een beknopt voorlichtingsrapport, omdat het aan de hand hiervan enkel mogelijk is om een specifieke vraag te beantwoorden.

³ *Belgisch Staatsblad*, 10 juni 2000. Zie ook het koninklijk besluit van 29 januari 2007 tot bepaling van de inhoud van het beknopt voorlichtingsrapport en de maatschappelijke enquête zoals bepaald door de artikelen 8, derde lid, 17, § 1, tweede lid, 33 § 2 en 88, § 4, van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de

onderzoek waarbij de justitieassistent, samen met de beklaagde, de feiten in een bredere psycho-sociale context plaatst, om een geïndividualiseerde maatregel voor te stellen, die toekomst -en herstelgericht is."

Zelfs wanneer geen maatschappelijk onderzoek gevraagd werd vóór een invrijheidstelling onder voorwaarden als alternatief voor de voorlopige hechtenis, dan nog blijft een dergelijk onderzoek relevant, en dit niet enkel om de rechter ten gronde de nodige duidelijkheid te verschaffen over het feit of eventuele probatievoorwaarden al dan niet geschikt zijn, maar ook om de onderzoeksrechter desgevallend de mogelijkheid te bieden de voorheen opgelegde voorwaarden aan te passen.

1.2. Te verstrekken gegevens wanneer om een maatschappelijk onderzoek verzocht wordt

Om deze maatschappelijke onderzoeken te kunnen realiseren hebben de justitiehuisen informatie nodig over de context en het milieu waarin ze uitgevoerd moeten worden.

Aan het tot het justitiehuis gerichte mandaat moeten dus alle documenten en gegevens toegevoegd worden die noodzakelijk zijn om het maatschappelijk onderzoek tot een goed einde te kunnen brengen, in zoverre deze mededeling de goede afloop van een strafonderzoek niet in het gedrang brengt.

Het gaat hierbij minimaal om volgende elementen:

- Het mandaat van de opdrachtgevende overheid (standaardformulier volgens het type mandaat);
- De gegevens betreffende de opdrachtgevende overheid (naam, voornaam, adres, telefoonnummer);
- De identificatiegegevens van de betrokkene (naam, voornaam, geboortedatum en – plaats, adres, eventueel telefoonnummer);
- De datum waarop de bevoegde instantie het dossier zal behandelen;
- De specifieke elementen die, in voorkomend geval, in het kader van het maatschappelijk onderzoek onderzocht moeten worden;
- Afhankelijk van het wettelijk kader:
  - o Kwalificatie, datum en plaats van de (vermoede) feiten;
  - o Inrichting waar de betrokkene in hechtenis zit of geïnterneerd werd;
  - o Informatie over de relevante elementen van het dossier:
    - Eventueel beschikbare gegevens (desgevallend in de vorm van een afschrift van stukken, vb. aanhoudingsbevel, proces-verbaal van verhoor) over de betrokkenheid bij gewelddadig extremisme en/of de mate waarin hij/zij gelinkt is aan terrorismefeiten;
    - Indien het mogelijk is het dossier te raadplegen: de naam en het telefoonnummer van de contactpersoon, om zo afspraken te maken over de concrete manier waarop het dossier ingekeken kan worden;
    - Nuttige voorgaande vonnissen indien beschikbaar;
    - Desgevallend de gegevens van de plaats waar betrokkene opgevangen wordt of opgevangen zal kunnen worden.
  - o De beslissing van de Dienst Vreemdelingenzaken over de verblijfssituatie, indien de opdrachtgevende overheid hierover beschikt.
- Wanneer het maatschappelijk onderzoek gevraagd wordt door het openbaar ministerie bij de strafuitvoeringsrechtbank of door de strafuitvoeringsrechtbank:

- De veroordelings- en interneringsvonnissen of –arresten en de verslagen van de psychiatrische deskundigenonderzoeken met betrekking tot de lopende detentie en internering;
- Desgevallend de uiteenzetting van de feiten (ingeval de feiten niet uiteengezet werden in het vonnis en het arrest);
- Het verslag/de verslagen van de psychosociale dienst (indien beschikbaar);
- De eventuele beslissingen van de strafuitvoeringsrechtbank inzake vroegere weigeringen van uitvoeringsmodaliteiten;
- Desgevallend het schriftelijk verzoek van de veroordeelde om een uitvoeringsmodaliteit te krijgen.

Indien er bovendien een invrijheidstelling onder voorwaarden overwogen wordt als alternatief voor de voorlopige hechtenis, dan kan een contact tussen de onderzoeksrechter en het justitiehuis van belang zijn, zodanig dat laatstgenoemde instantie ingelicht wordt over de context waarin het maatschappelijk onderzoek gevraagd wordt en, in voorkomend geval, over de aspecten van de situatie van de inverdenkinggestelde waaraan bijzondere aandacht besteed moet worden.

1.3. Termijnen

De uitvoeringstermijn van een maatschappelijk onderzoek hoeft geen hinderpaal te zijn om er een beroep op te doen, in het bijzonder gezien de ernstige en delicate context wanneer het gaat om terrorisme. De diensten van de gemeenschappen handelen deze maatschappelijke onderzoeken alleszins met een hoge prioriteitsgraad af.

De termijnen voor de uitvoering van een maatschappelijk onderzoek zijn:

- 1 maand voor de alternatieven voor de voorlopige hechtenis en de modaliteiten ter uitvoering van de vrijheidsberovende straf/internerings. Voor de justitiehuisen van de Federatie Wallonië-Brussel heeft dit engagement ook betrekking op de dossiers waarvoor een maatschappelijk onderzoek gevraagd wordt voor een betrokkene die zelf niet in hechtenis zit, maar van wie wel een mededader of medeplichtige aangehouden is.
- 2 maanden voor de probatieopschorting/het probatie-uitstel.

Deze termijn begint pas te lopen op het moment dat de justitiehuisen het mandaat ontvangen. Het is dus van belang dat dit zo snel mogelijk na de beslissing van de magistraat gebeurt en bij voorkeur via een e-mail waaraan het mandaat en alle documenten toegevoegd worden die voor de uitvoering van het maatschappelijk onderzoek nodig zijn.

2. Het formuleren van voorwaarden

2.1. Algemene principes

Zoals voor elke materie moeten de voorwaarden afgestemd worden op de door de wet vastgelegde doelstellingen van de maatregel:

- Voor de alternatieven voor de voorlopige hechtenis moeten de voorwaarden betrekking hebben op één van de in artikel 16, §1, lid 4 van de wet betreffende de voorlopige hechtenis vermelde motieven, namelijk vermijden dat de beklaagde nieuwe misdaden of wanbedrijven zou plegen, zich onttrekt aan het optreden van het gerecht, bewijzen zou pogen te laten verdwijnen of zich zou verstaan met derden⁴;
- In het kader van een probatie-opschorting of –uitstel zijn de geïndividualiseerde voorwaarden erop gericht recidive te vermijden en de begeleiding te omkaderen⁵;

⁴ Artikel 35, §3, lid 1 van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis.

⁵ Artikel 1 §2bis, lid 2 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie.

- Wat de uitvoeringsmodaliteiten van de vrijheidsberovende straffen betreft, kunnen de strafuitvoeringsrechtbanken de veroordeelde onderwerpen aan bijzondere geïndividualiseerde voorwaarden die het mogelijk maken het sociaal reclasseringsplan uit te voeren of te beantwoorden aan de tegenaanwijzingen (die meer in het bijzonder betrekking hebben op het risico dat nieuwe ernstige strafbare feiten gepleegd worden), of die noodzakelijk blijken in het belang van de slachtoffers⁶;
- Wat de uitvoeringsmodaliteiten van de interneringen betreft, kunnen de strafuitvoeringsrechtbanken de geïnterneerde persoon onderwerpen aan bijzondere geïndividualiseerde voorwaarden die tegemoetkomen aan het zorgtraject of aan de tegenaanwijzingen (die meer in het bijzonder betrekking hebben op het risico dat nieuwe strafbare feiten gepleegd worden), of die noodzakelijk blijken in het belang van de slachtoffers⁷.

Voor personen die vervolgd of veroordeeld worden voor feiten van terrorisme of die gelinkt kunnen worden aan een gewelddadig extremisme werd meermaals naar voor geschoven dat het opportuun zou kunnen zijn om hen een 'deradicaliseringsprogramma' te doen volgen.

Evenwel wordt de relevantie van het begrip 'deradicalisering' zelf in vraag gesteld⁸.

Volgens de bevoegde gemeenschapdiensten is het meer aangewezen en realistisch om het begrip 'disengagement' te hanteren.

De drie gemeenschappen namen dan ook zelf een gemeenschappelijke definitie van het begrip 'disengagementstraject' aan⁹:

"Een disengagementstraject dat sociale re-integratie beoogt is een traject op maat van een individu in de aanpak van gewelddadig extremisme dat ingrijpt op meerdere levensdomeinen en werkzame factoren. Binnen een dergelijk traject zijn de facto meerdere actoren betrokken. De begeleiding omvat zowel veiligheids- als socio-preventieve begeleidingsaspecten binnen een lange termijnperspectief en waarin de continuïteit van de opvolging wordt verzekerd. Gelet op het belang van de sociale context vindt het traject ook aansluiting bij de lokale realiteit van het individu en kan het steunen op de lokale partners.

Bij het opbouwen van het traject worden minstens volgende levensdomeinen onderzocht: psychosociale begeleiding, opleiding en tewerkstelling, trauma- of gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg, waaronder ook de verslavingszorg, betrokkenheid en begeleiding van de sociale context en het betrekken van personen die een alternatief discours aan het gedachtengoed van gewelddadig extremisme kunnen bieden, zoals personen met een religieuze autoriteit en andere steunfiguren".

⁶ Artikelen 56 en 95/7, §2, lid 2 van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten.

⁷ Artikel 37 van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering.

⁸ "La politique de désengagement vise à modifier le comportement d'un individu radicalisé, c'est-à-dire à faire en sorte qu'il renonce à la violence sans nécessairement renoncer à son idéologie ; alors que les programmes de déradicalisation cherchent à transformer les idées d'un individu, à lui faire renoncer à sa vision radicale de l'islam. Or, l'efficacité des programmes de déradicalisation est largement contesté" ("Het disengagementbeleid is erop gericht het gedrag van een geradicaliseerd individu te veranderen, met andere woorden, ervoor te zorgen dat betrokkene verzaakt aan geweld, zonder evenwel noodzakelijkerwijs zijn ideologie te laten vallen, dit in tegenstelling tot de deradicaliseringsprogramma's, waarbij gepoogd wordt de ideeën van een individu om te vormen, om betrokkene te doen afzien van zijn radicale visie op de islam. De doelmatigheid van de deradicaliseringsprogramma's wordt evenwel ten zeerste in vraag gesteld." – vertaling (officieus)) ("Les filières terroristes en Belgique: du défi sécuritaire au défi structurel", gesprek met Thomas RENARD, researcher bij het Egmontinstituut Brussel en professor aan het Vesalius College, Vrije Universiteit Brussel (VUB), *Diplomatie*, nr. 87, juli-augustus 2017, pagina 46).

⁹ Deze definitie werd officieel bekrachtigd tijdens de vergadering van 5 september 2016 van de Interministeriële Conferentie Justitieuze (IMC JH).

2.2. Criteria voor de formulering van voorwaarden

De hiernavolgende criteria moeten in aanmerking genomen worden voor een optimale formulering van geschikte en door de justitieassistenten in de praktijk te hanteren voorwaarden:

- De voorwaarde moet concreet, duidelijk en eenduidig geformuleerd worden, waarbij erop toegezien moet worden dat ze niet verkeerd geïnterpreteerd kan worden, zodanig dat de betrokkene duidelijk weet wat van hem verwacht wordt en waaraan hij zich te houden heeft.
- De voorwaarde is geïndividualiseerd, waarbij rekening gehouden wordt met het individu in zijn context. Zij weerspiegelt de door de overheid als problematisch bestempelde levensdomeinen, die aan de feiten gelinkt worden, en, desgevallend, de gevolgen voor de slachtoffers.
- De voorwaarde werkt 'responsabiliserend'. Aangezien de betrokkene beschouwd wordt als een persoon die voor zijn eigen gedrag verantwoordelijk is, moet de voorwaarde ertoe bijdragen dat betrokkene gestimuleerd wordt om zelf keuzes te maken die een proces van valorisatie toelaten en om stappen te zetten om gedrag aan te nemen waardoor hij niet langer in conflict met de wet raakt. Een formulering van het type "*zich onderwerpen aan...*" wordt bijgevolg best vermeden omdat dit geen actieve betrokkenheid impliceert.
- De voorwaarde moet 'objectiveerbaar' zijn. Opdat de justitieassistent en de politie hun controletaken tot een goed einde zouden kunnen brengen, dient de betrokkene te kunnen bewijzen de voorwaarde wel degelijk na te leven of moet daarentegen een schending ervan geconstateerd kunnen worden. De naleving van de voorwaarde moet derhalve objectiveerbaar zijn en geverifieerd kunnen worden.
- De voorwaarden dienen beperkt in aantal te blijven, waarbij het noodzakelijk is rekening te houden met het vermogen van de betrokkene om tegelijkertijd en op een actieve manier in meerdere levensdomeinen bedrijvig te zijn. Opdat de maatregel efficiënt blijft, moet het aantal voorwaarden beperkt worden en moeten zij bovendien gelinkt worden aan de kernproblematiek van de betrokkene, want een al te groot aantal voorwaarden is niet steeds nuttig en kan zelfs contraproductief werken voor de slaagkansen ervan. De ervaring toont aan dat drie tot vijf geïndividualiseerde voorwaarden een efficiënt gemiddelde vormen.

In het kader van de begeleiding waarvoor hij moet instaan, legt de justitieassistent aan de opdrachtgevende overheid alle vragen voor die de betrokkene zich stelt over de manier waarop de voorwaarden begrepen moeten worden, wanneer er sprake is van tegenstrijdigheden of wanneer hij moeilijkheden ondervindt bij de naleving van de opgelegde voorwaarden. Het behoort tot de bevoegdheid van de opdrachtgevende overheid om te reageren op deze vragen en om aan de betrokkene duidelijke oriëntaties en precieze aanwijzingen te geven over de verwachte voortzetting van de werkzaamheden, zo niet bestaat het risico dat de begeleiding inhoudelijk uitgehold wordt en haar doel voorbijschiet.

Hoewel het voor sommige voorwaarden (bijvoorbeeld het verbod om een bepaalde plaats te betreden of een omgangsverbod) van belang is dat zij op een zeer precieze manier geformuleerd worden, geniet het voor andere voorwaarden (bijvoorbeeld een geïndividualiseerde begeleiding met oog op disengagement of een psychosociale begeleiding voor een bijzondere problematiek) dan weer vaak de voorkeur om de voorwaarde op een dusdanige manier te omschrijven dat de justitieassistent over de nodige ruimte beschikt om ze in samenwerking met de betrokkene en in functie van de beschikbare middelen en de specifieke kenmerken van de situatie, op een concrete manier in de praktijk om te zetten, om zo de evolutie van de situatie toe te laten.

Om de link met de strafbare feiten en de doelstelling van de opgelegde voorwaarden duidelijker aan te geven, is het wenselijk dat de opdrachtgevende overheid in haar beslissing een motivering zou opnemen ter ondersteuning van de formulering van de voorwaarden. Door in lijn met de finaliteit van de opdrachtgevende overheid te werken, kunnen de justitiehuizen zo vermijden dat sommige voorwaarden op een contraproductieve manier in de praktijk omgezet worden.

Om, ten slotte, de problematieken verbonden met het terrorisme en het gewelddadig extremisme aan te kunnen pakken, bouwen de justitiehuizen partnerships uit. Hiertoe maken zij een overzicht op van deze diensten of partners en houden zij dit up-to-date, en informeren zij de andere partners hierover op een correcte manier.

2.3. Enkele oriëntaties voor de concrete formulering van voorwaarden

2.3.1. Algemene oriëntaties

Ongeacht het misdrijftype moet een voorwaarde in het kader van een maatregel met voorwaarden in de eerste plaats en voor alles geïndividualiseerd worden en gelinkt zijn aan het gepleegde misdrijf. De voorwaarden moeten de oriëntatie weerspiegelen die de magistraat aan de maatregel wenst te geven, zodanig dat de justitiehuizen kunnen werken aan de concretisering ervan in het raam van de begeleiding onder dwang, enerzijds, en de politiediensten ze kunnen controleren in het licht van de problematiek waarvan in het concrete geval sprake, anderzijds.

Het is in dit kader dat de magistraat een beroep moet kunnen doen op zowel voorwaarden die een verbod als een verplichting kunnen inhouden.

Met betrekking tot de problematiek die gelinkt is aan feiten van terrorisme en/of gewelddadig extremisme wordt best gesproken van **geïndividualiseerde begeleiding met het oog op disengagement**, in het kader waarvan begeleiding georganiseerd kan worden in verschillende levensdomeinen van de betrokkene. Alle mogelijke vormen van begeleiding en omkadering in dit opzicht sluiten doorgaans kort aan bij de klassieke vormen van tenlasteneming met het oog op de globale sociale reclassering van de betrokkene, en kunnen gebeuren door een professional en/of met ondersteuning door een aantal sleutelfiguren uit de onmiddellijke entourage van de betrokkene. Deze voorwaarden zijn gericht op het tot stand brengen van een gepersonaliseerde begeleiding op grond van de situatie van de betrokkene en van de problemen die hij aan de hand van gesprekken aanbrengt

De voorwaarden moeten de betrokkene de mogelijkheid bieden om de band met de maatschappij te behouden of te versterken.

De in deze omzendbrief voorgestelde oriëntaties voor de concrete formulering van voorwaarden zijn louter indicatief en moeten als een werkinstrument beschouwd worden. De hierna voorgestelde voorbeelden zijn niet limitatief.

Er dient de voorkeur gegeven te worden aan 'maatwerk' bij de concrete formulering van voorwaarden, waarbij het maatschappelijk onderzoek voor de magistraat een nuttige bron van analyse-elementen kan vormen, op basis waarvan hij de situatie kan beoordelen.

Op pragmatisch vlak, maar eveneens omwille van de rechtsgelijkheid, moet een formulering van voorwaarden op uniforme basis vermeden worden, omdat de toegevoegde waarde hiervan in twijfel getrokken kan worden, aangezien zij zo onmogelijk op de individuele situatie van de betrokkene afgestemd kunnen worden.

Het is dan ook van kapitaal belang dat de magistraat ofwel binnen het hele scala aan voorwaarden enkele levensdomeinen aanstipt waarop gewerkt kan worden ofwel uitsluitend de verplichting vastlegt om op een actieve manier mee te werken aan een geïndividualiseerde begeleiding met het oog op disengagement, in het kader waarvan alle levensdomeinen aan bod komen. De informatie over de concrete inhoud van deze voorgestelde geïndividualiseerde begeleiding zal aan de hand van verslagen door de justitieassistent aan de opdrachtgevende overheid doorgekoppeld worden.

Het doel van de concrete formulering van de voorwaarde bestaat erin de betrokkene aan te moedigen om actie te ondernemen of stappen te zetten die zowel voor hemzelf als de maatschappij een toegevoegde waarde betekenen. Het gaat er hierbij niet om zich ertoe te beperken de betrokkene te verplichten om zijn tijdsbesteding te organiseren noch om zich aan de gangbare patronen aan te passen (vb. deelnemen aan sensibiliseringsacties in scholen). De voorwaarden dienen er veeleer op gericht te zijn om ervoor te zorgen dat de betrokkene

'aanhaakt' bij de maatschappij, zodanig dat hij het gevoel krijgt hier opnieuw deel van uit te maken. In deze optiek bieden de opleidingen/acties die focussen op alle aspecten inzake burgerschap, de betrokkene de mogelijkheid om niet alleen verschillende vormen van dienstverlening te ontdekken die door de maatschappij aangeboden worden, maar ook om ze op een praktische manier uit te proberen.

Ook vanuit dit oogpunt dienen de voorwaarden versoepeld/aangepast kunnen worden op grond van de evolutie van de situatie van de betrokkene in de loop van de begeleiding. Betrokkene kan zo duidelijk gemaakt worden dat hijzelf in de eerste plaats de motor van zijn integratie in de maatschappij is en dat de opdrachtgevende overheid hiermee rekening houdt in het raam van een op evolutie gerichte begeleiding (vb. de opschorting van een psychologische opvolging, het uitbreiden van de contacten met bepaalde familieleden die voorheen niet toegelaten waren ...).

2.3.2. De gebodsvoorwaarden en de begeleiding in het kader van een individueel traject met het oog op disengagement

De gebodsvoorwaarden moeten in relatief algemene bewoordingen geformuleerd worden. In dit opzicht moet vermeden worden dat potentiële therapeuten of verenigingen geciteerd zouden worden die bevoegd zijn om maatschappelijke of psychologische bijstand te verstrekken. De justitieassistent zal zo concreet met de betrokkene kunnen nagaan hoe in functie van zijn middelen en mogelijkheden, zijn persoonlijke context en het op lokaal vlak beschikbaar netwerk van partners, de voorwaarde concreet ingevuld kan worden.

De begeleiding moet de betrokkene eveneens in de mogelijkheid stellen om zijn parcours te hertekenen, om zo te begrijpen waarom bepaalde antwoorden op de in het verleden ervaren moeilijkheden/frustraties niet gepast waren en waarom hij voortaan andere middelen kan aanspreken om zijn plaats binnen de maatschappij te verwerven zonder hierbij anderen schade te berokkenen.

Voorwaarden die gelinkt worden aan de woon- of verblijfplaats, het zoeken naar een tijdsbesteding/werk/een opleiding, of de administratieve/financiële situatie van de betrokkene, kunnen relevant zijn in het kader van het opleggen van een alternatieve maatregel en vanuit het oogpunt van de gepleegde feiten.

Voorbeelden van gebodsvoorwaarden:

1. In verband met de woon- of verblijfplaats:

- *Actief zoeken naar een woon- of verblijfplaats.*
of
Uw woonplaats houden en daar ook effectief verblijven en bij gewenste verandering van domicilie of verblijf, dit voorafgaandelijk meedelen aan de justitieassistent.
- *Uw woonplaats houden en daar ook effectief verblijven en bij gewenste verandering van domicilie of verblijf, dit voorafgaandelijk bespreken met de justitieassistent.*

Opmerking: het is voor de justitiehuzen en de politiediensten van belang dat zij ervan op de hoogte zijn dat de verplichting om op een welbepaald adres te verblijven enkel opgelegd wordt om er zeker van te zijn dat de betrokkene alle hem toegezonden oproepingen ontvangt of dat de verplichting erop gericht is dat een magistraat een eventuele verandering van woonplaats moet goedkeuren omdat anders het risico bestaat dat de betrokkene van dichtbij in aanraking komt met een milieu dat aan terrorisme gelinkt wordt. Het is wenselijk dat deze precisering wordt gemaakt in de motivering van de beslissing van de mandaterende overheid.

2. *In verband met het werk/een opleiding/een dagbesteding*

- *Op regelmatige basis werken en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.
en/of*
- *In geval van eventuele periodes zonder actieve tewerkstelling, actief op zoek gaan naar werk of een (beroeps-)opleiding of minimaal een dagbesteding hebben en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.
en/of*
- *Zijn studies of opleiding verder zetten en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.*

3. *In verband met een financiële problematiek*

- *Tijdens de begeleidingsgesprekken met de justitieassistent uw financiële situatie bespreekbaar stellen en staven met overtuigingsstukken.
of*
- *Actief meewerken aan een (sociaal-)administratieve ondersteuning bij een gespecialiseerde hulpverleningsinstantie en de bewijzen hiervan voorleggen aan de justitieassistent.
of*
- *Actief meewerken aan een budgetbegeleiding bij een gespecialiseerde hulpverleningsinstantie, en de bewijzen hiervan voorleggen aan de justitieassistent (concreet betekent dit dat u uw inkomsten en uitgaven zelf blijft beheren, maar ondersteuning krijgt en uw betalingen worden opgevolgd door een budgetbegeleider).
of*
- *Een budgetbeheer volgen bij een gespecialiseerde hulpverleningsinstantie, en de bewijzen hiervan voorleggen aan de justitieassistent (concreet betekent dit dat uw inkomsten op een geblokkeerde rekening worden gestort. De budgetbeheerder betaalt uw kosten en schulden en u ontvangt een leefgeld).*

4. *In verband met een therapeutische opvolging op individuele basis/een (intensief) individueel begeleidingsproces gelinkt aan de gepleegde feiten*

- *In samenspraak met de justitieassistent actief deelnemen aan het opstellen en uitvoeren van een intensief begeleidingstraject met één of meerdere samenwerkingspartners gericht op disengagement rekening houdend met de verschillende levensgebieden.
en/of*
- *Actief meewerken aan een psychologische/therapeutische opvolging gelinkt aan de ten laste gelegde feiten, en dit zolang de opdrachtgevende overheid dit nuttig acht, en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.
en/of actief meewerken aan een opvolging bij een professional die of een centrum dat gekozen werd op grond van de ten laste gelegde feiten, en dit zolang de opdrachtgevende overheid dit nuttig acht, en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.
en/of*
- *Zodra hij in vrijheid gesteld wordt, een psychologische/therapeutische opvolging opstarten gelinkt aan de ten laste gelegde feiten, en dit zolang de opdrachtgevende overheid dit nuttig acht, en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.
en/of*
- *Zodra hij in vrijheid gesteld wordt, een opvolging opstarten bij een professional die of een centrum dat gekozen werd op grond van gelegde feiten, en dit zolang de*

opdrachtgevende overheid dit nuttig acht, en hiervan het bewijs leveren aan de justitieassistent.

In de Federatie Wallonië-Brussel werd het *Centre d'Aide et de Prise en charge des personnes concernées par le radicalisme et les extrémismes violents* (CAPREV)¹⁰ opgericht. Door een individuele en gepersonaliseerde begeleiding aan te bieden aan zowel particulieren als professionals die betrokken zijn bij de problematiek van het gewelddadig extremisme, dient deze instantie bij te dragen tot de maatschappelijke integratie en bescherming. Het CAPREV kan ook zorgen voor de opvolging van een persoon binnen een gerechtelijk kader en de praktische toepassing van specifieke voorwaarden en/of een geïndividualiseerde begeleiding met het oog op disengagement.

Het CAPREV dient evenwel niet steeds in de voorwaarden vermeld te worden omdat dit een verplichting zou doen ontstaan, waardoor niet met de context van de betrokkene noch met de geografische situatie rekening gehouden zou kunnen worden.

In de Duitstalige Gemeenschap heeft het centrum *Wegweiser Ostbelgien* een rol te spelen bij de preventie en sensibilisering van alle eerstelijnsactoren, enerzijds, en biedt het begeleiding aan zowel particulieren als professionals aan die betrokken zijn bij de problematiek van het gewelddadig extremisme, anderzijds.

Opmerking: Bij de uitwerking van voorwaarden moet de magistraat erop toezien dat vermeden wordt dat verschillende voorwaarden opgelegd worden waarvan de doelstellingen elkaar overlappen, want dit houdt het risico in dat de begeleiding contraproductief wordt. Zo werden bijvoorbeeld volgende voorwaarden gelijktijdig opgenomen in een concreet dossier: *“De opvolging voortzetten met de preventiedienst van de gemeente, onder wie de preventie-ambtenaar en de andere leden van de dienst”*; *“psychotherapie opstarten bij een centrum of geneesheer van zijn keuze”*; *“een opvolging voortzetten bij de VZW “...” met het oog op psychosociale begeleiding en in het kader van een disengagementtraject.”* Zoals reeds vermeld is het wenselijk dat de mandaterende overheid deze doelstellingen vermeldt in de motivering van zijn beslissing.

5. *Voorwaarden die een specifieke verplichting of verbod inhouden gelinkt aan de eredienst/een religieuze problematiek*

Voorwaarden die een verplichting of verbod inhouden die gelinkt zijn aan een eredienst, moeten overwogen worden in zeer specifieke situaties waarin blijkt dat zich op dat vlak daadwerkelijk problemen stellen en dat een gerichte interventie ten aanzien van het religieuze aspect ervan zich opdringt.

Indien de magistraat het opportuun acht om een voorwaarde op te leggen die gelinkt is aan de problematiek van de eredienst/religie, dan kan het hierbij om één van volgende voor de justitiehuisen “werkbare” types van voorwaarden gaan:

- *Verbod moskee x (vermelden) te bezoeken*
- *Verbod om eender welke moskee te bezoeken, behalve moskee X¹¹*
- *Onmiddellijk de politiediensten (of soms het Federaal Parket of de onderzoeksrechter) verwittigen wanneer een persoon die banden onderhoudt met gewelddadig-extremistische milieus contact opneemt (of een poging hiertoe doet) of wanneer een dergelijk contact zich voordoet.*

¹⁰ (Gratis nummer 0800 111 72 - <https://extremismes-violents.cfwb.be/>).

¹¹ Het is van belang te benadrukken dat de magistraat via deze voorwaarde het uitoefenen van de eredienst niet belemmert, maar dat dit enkel gericht is op het feit dat sommige moskeeën plaatsen kunnen zijn waar potentiële radicale extremisten elkaar ontmoeten en geronseld worden.

Opmerking: wanneer de magistraat het nuttig acht dergelijke voorwaarden op te leggen, moeten bijkomende aanwijzingen aan de justitiehuzen gegeven kunnen worden over wat hij als een milieu van islamfundamentalisme beschouwt, over de officieel erkende moskeeën,...

Geen enkele van de gemeenschapsdiensten gaat uit van een normatieve aanpak van het begrip 'religie'. Niettemin worden uiteenlopende werkmethodes voorgesteld:

- Vlaamse Gemeenschap: De afdeling Justitiehuzen start een pilootproject op met het Platform Vlaamse Imams en Moslimdeskundigen, waardoor justitieassistenten bij de opvolging van voorwaarden van geradicaliseerde verdachten en veroordeelden een beroep kunnen doen op gescreende islamdeskundigen tijdens de begeleiding. Er kan tevens in het kader van een maatschappelijke enquête een advies gevraagd worden aan deze islamdeskundigen om na te gaan of het aangewezen is een theologische begeleiding op te leggen in de voorwaarden.

Het is dus niet de bedoeling om een theologische begeleiding als standaardvoorwaarde op te leggen in elk terro-dossier. Bij voorkeur wordt aan de hand van een maatschappelijke enquête de zinvolheid nagegaan.

Indien het zinvol wordt geacht om in een theologische begeleiding te voorzien, dan is het wel mogelijk om dit op te nemen in de voorwaarden. De formulering van deze voorwaarden kan er dan uitzien als volgt: "in samenspraak met de justitieassistent actief deelnemen aan een theologische begeleiding".

- Federatie Wallonië-Brussel en Duitstalige Gemeenschap: De justitiehuzen hebben nog geen gestructureerde samenwerkingsprojecten met de religieuze referentiepersonen afgesloten.

Conclusie: zelfs al loopt de manier van werken van de gemeenschapsdiensten uiteen, dan nog stelt een als volgt geformuleerde voorwaarde problemen: "Een psychologische en/of religieuze begeleiding volgen om het **islam- of jihadistisch radicalisme** af te zweren, bij een professional die of een centrum dat in overleg gekozen wordt met de justitieassistent, en dit gedurende minimaal 2 jaar, maar zolang als deze interveniënt het nodig acht." De in het vet gemarkeerde woorden zijn problematisch omdat ze betrekking hebben op de religie en de godsdienstvrijheid van de betrokkene, die zijn religie op zich niet als een probleem moet ervaren. De feiten en begeleiding van bij aanvang in dergelijke bewoordingen benaderen, zal dus onvermijdelijk tot weerstand en verzet leiden, wat dan weer een nefaste invloed zal hebben op de verhoudingen tijdens de op te starten werkzaamheden.

2.3.3. Verbodsvoorwaarden

De verbodswaarden moeten daarentegen op een precieze en gerichte manier geformuleerd worden om een contextualisering mogelijk te maken van de door de magistraat vermelde aandachtspunten in het kader van de begeleiding en de specifiek aan de politiediensten toevertrouwde controleopdracht.

Wat de begeleiding betreft dient eraan herinnerd te worden dat de activiteiten van de justitieassistent op het vlak van de verbodsvoorwaarden erin bestaat uit te klaren in hoeverre de betrokkene ze begrijpt en hoe hij ze denkt na te zullen leven, de eventuele door de betrokkene ondervonden problemen te identificeren en na te gaan welke stappen hij zou kunnen ondernemen om ze ook daadwerkelijk na te leven...

Deze verbodsvoorwaarden zullen de politiediensten ook de mogelijkheid bieden om op een zeer precieze manier de inhoud en het type controle te bepalen.

Voorbeelden van verbodsvoorwaarden:

- *Verbod om om te gaan met een medeplichtige (naam van de betrokkene vermelden).*
- *Verbod om bepaalde plaatsen te bezoeken (zaal voor gevechtssporten, air soft, zelfverdediging...)*
- *Verbod om om te gaan met bepaalde personen (voor slachtoffers: de naam van de betrokkene vermelden).*
- *Telefonische bereikbaarheid (verbod om een ander dan het meegedeelde gsm-nummer te gebruiken).*
- *Verbod om bepaalde specifieke websites te bezoeken.*
- *Geen websites of eender welke persoonlijke of groepspagina op de sociale media beheren, er administrator van zijn of er content op plaatsen.*
- *Geen teksten of andere uitspraken verspreiden die de deelname aan een terroristische groep of de gewapende jihad bevorderen of ondersteunen, via eender welk communicatiekanaal, met inbegrip van internet en de sociale media.*
- *Contactverbod met personen die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme, in het bijzonder met X, Y en Z.*
- *Verbod om zich te laten interviewen of contacten met de pers te onderhouden.*
- *Verbod om het Belgisch grondgebied te verlaten.*
- *Verbod om naar land X of Y af te reizen.*
- *Verbod om bepaalde functies uit te oefenen...*

Opmerking: De magistraat die voorwaarden of verboden oplegt die door de politie gecontroleerd moeten worden, dient hierbij voor een zeker evenwicht te zorgen. Hoe meer voorwaarden, hoe meer ze immers van dwingende aard voor de betrokkene kunnen zijn. De uitgeoefende controle kan een rem zetten op het proces van sociale reclassering en het opnieuw creëren van banden met de maatschappij.

Voorbeeld: Wanneer de betrokkende overeenkomstig de hem opgelegde voorwaarden werk vindt, maar de politiediensten hem op zijn arbeidsplaats komen controleren.

Samenvattend:

De voorstellen die in de omzendbrief COL worden beschreven m.b.t. het formuleren van concrete voorwaarden inzake feiten van terrorisme of die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme moeten gezien worden als een werkinstrument voor de magistraat in het kader van zijn opdracht inzake de strafuitvoering en de vrijheid onder voorwaarden. De voorstellen zijn niet limitatief.

Het is belangrijk om zeker in het kader van terroristische feiten “op maat” te kunnen werken van de betrokkene. Het formuleren van voorwaarden gericht op zijn concrete problematiek en zijn context is daarbij van groot belang.

Hierbij een korte opsomming van de belangrijkste principes:

3. Vraag een maatschappelijke enquête aan bij het justitiehuis met het oog op het formuleren van de meest aangepaste voorwaarden om op maat van de cliënt te kunnen werken;
4. Houd rekening bij het formuleren van voorwaarden met volgende criteria:
  - De voorwaarde moet concreet, duidelijk en eenduidig geformuleerd worden,
  - De voorwaarde is geïndividualiseerd,
  - De voorwaarde werkt responsabiliserend,
  - De voorwaarde moet geobjectiveerd kunnen worden,
  - De voorwaarden moeten beperkt in aantal worden,
  - De voorwaarden moeten een link hebben met de gepleegde feiten,
  - Voorwaarden gelinkt aan de eredienst moeten vooropgesteld worden in zeer specifieke situaties waarin blijkt dat zich op dat vlak daadwerkelijk problemen stellen en dat een gerichte interventie ten aanzien van het religieuze aspect ervan zich opdringt,
  - Verbodsvoorwaarden dienen voldoende concreet gemaakt te worden en controleerbaar zijn. Niet: “verbod om contacten te onderhouden met personen uit het jihadistisch salafistisch milieu” Wel: “verbod om contact te hebben met personen die gelinkt worden aan gewelddadig extremisme, in het bijzonder met X, Y, Z”,
  - Gebodsvoorwaarden actief formuleren (zie voorbeelden onder punt III. 2.3.2.),
  - Voorwaarde specifiek gericht op disengagement: “In samenspraak met de justitieassistent actief deelnemen aan het opstellen en uitvoeren van een intensief begeleidingstraject met één of meerdere samenwerkingspartners gericht op disengagement rekening houdend met de verschillende levensgebieden...”